

הרב עלי דוקר

רמת בית שמש

ההפטרות לפרשיות 'אחרי מות' ו'קדושים' לפי מנהג אשכנז

הידיעה הראשונה שיש בידינו על מנהג אשכנז¹ לגבי פרשיות אלה מופיעה בדברי רש"י בספר

הפרדס:²

והפטירו בכאן במגנצא ובוורמשא בפרשת 'קדושים' ב'הלוא כבני כושיים' אף על פי שהיא קטנה, וכן עשו לעולם בכאן בכל שנה ושנה, ולא פחתו ולא הותירו, כעין שעושין ב'עולותיכם'³ אף על פי שאין התורגמן⁴, ולא תשנה ממנהג הקהילות. ואמר רבינו קלונימוס איש רומי [שבמקומן] ב'עולותיכם' אין מוסיפין, אבל 'הלוא כבני כושיים' אין אומרים אותה כלל, שיש להם הפטרה אחרת במקומה.

לדבריו, בפרשת 'קדושים' מפטירים בפסוקים 'הלוא כבני כושיים' (עמוס ט 7-15). מה שלא הזכיר רש"י את הפטרת 'אחרי מות', מסתבר שהוא מפני שכל מבוקשו היה להוכיח מהפטרת 'הלוא כבני כושיים' שמותר להפטיר בהפטרות קצרות⁵. לא ברור אפוא מה היתה הפטרת 'אחרי מות' לפי מנהג זה. אבל בכתב יד גינצבורג-מוסקבא של המחזור ויטרי מופיעה רשימת הפטרות ושם התשפוט היא הפטרת אחרי והלוא כבני כושיים היא הפטרת קדושים.⁶ בכתבי יד רבים מאותה תקופה ולאחריה (ראה בטבלה להלן) מופיעה 'הלוא כבני כושיים' כהפטרת 'קדושים', ו'ואתה בן אדם התשפוט התשפוט את עיר הדמים' (יחזקאל כב) לפרשת 'אחרי מות', ונראה אם כן שזה היה מנהגם⁷.

1. רוב תודות לכל אלה שעזרו לי בכתיבת מאמר זה. בראש ובראשונה לר' אברהם גרוסמן שערך את המאמר, לד"ר גבריאל וסרמן אשר שוחחתי עמו רבות בענינים הנדונים בו, לר' מרדכי וינטרויב מבייתר עילית, לר' חיים סולובייצ'יק מרמת בית שמש, לר' אבישי דייויד, לד"ר ר' אליעזר בראדט, לר' אלי פישר, לפרופ' ר' אפרים קנרפוגל, לד"ר יהודה גלינסקי, לפרופ' שמחה עמנואל, ולר' ארי קאהן אשר תרמו מזמנם היקר להשיב לפניתיי.

המאמר עוסק רק במנהג אשכנז, כמשמעו, ולא במנהגם של בני עדות אחרות. ראה מנהגים נוספים ברמב"ם סוף ספר אהבה ברשימת ההפטרות, ובאבודרהם בסדר הפרשיות סוף הל' סוכה. לרשימת ההפטרות הגדולה לפי דעת הפוסקים באופן כללי, ראה מאמרו של הרב שמחה פנחס שטראהלי, 'ביאור בענין הפטרות פרשת אחרי וקדושים כשהם מחוברים וכשהם נפרדים', קובץ בית אהרן וישראל, קעב (ניסן-אייר תשע"ד) עמ' צה. בכלל קביעה זו, שהמאמר אינו מתייחס למנהג חצרות חסידיות אשר להן מנהגים משלהן ושאימצו לפעמים את מה שהובא בעניין זה ברמב"ם. לגבי מנהג קרלין סטולין ראה הערת המערכת בקובץ בית אהרן וישראל, שם, עמ' צח, על מאמרו של הרב שטראהלי. לגבי מנהג חב"ד ראה מאמרו של הרב יוסף שמחה גינצבורג, 'ההפטרה בפרשת "קדושים" תשס"ח', הערות וביאורים – אהלי תורה, טו, תתקפא (ג' תמוז תשס"ט), עמ' 137.

2. מהד' ערנרייך, בודפסט תרפ"ד, עמ' שנג. וכן הוא בכל הדפוסים בשינויים קלים.
3. כלומר בהפטרת פרשת 'צו' בירמיה פרק ז, 'עולותיכם ספו על זבחיכם ואכלו בשר' וגו'.
4. נראה שרש"י התכוון לכך שהיו מתרגמים רק הפטרות מיוחדות לפסח ולשבועות, ועיין ד' גולדשמידט, מחזור פסח לפי מנהגי בני אשכנז לכל ענפיהם, ירושלים תשנ"ג, מבוא, עמ' כ.
5. יתכן גם שדברי רש"י באים לשלול את המנהג להתחיל את ההפטרה שתי פרשיות לפניו, בפסוק 'הנה ימים באים' (עמוס ח יא), כפי שמופיע בהפטרת 'אחרי' בכת"י לונדון, הספרייה הבריטית 9403 (ס' 4911).
6. מהדורת גולדשמידט תשס"ט עמ' תקעט.
7. ראה דברי הרב שריה דבליצקי, 'הפטרה אחרי מות קדושים תש"ל', הנאמן, לט, שנה כא (עמ' 17) אשר חידש טענה זו.

[חצי גבורים – פליטת סופרים, חוברת יא, תמוז תשע"ט]

מנהג הפוך מצאנו במרדכי (מגילה רמז תתלא), בדבריו הובאה הפטרת 'הלוא כבני כושיים' כהפטרת 'אחרי מות', ואילו הפטרת 'קדושים' היא 'התשפוט התשפוט':
ובמנהגים⁸ מצאתי, כל הפרשיות הסמוכות מפטירין הפטרה של אחרונה⁹, חוץ מ'אחרי מות' ו'קדושים' שאז מפטירין 'הלוא כבני כושיים' שהיא הפטרה של פרשה ראשונה, מפני שהפטרה של פרשה השנייה מזכרת מתועבות ירושלים¹⁰.
בספר לקט יושר¹¹ מובא שבעל תרומת הדשן נהג כרש"י:
והיה מפטיר 'הלוא כבני כושיים' ל'קדושים', אע"ג דכתב במרדכי במסכת מגילה 'הלוא כבני כושיים' ל'אחרי'.

אך בדור שלפניו מצינו שמהר"ש מנוישטט נהג כמנהג המרדכי:
מה"ר שלום הזקיק לומר 'הלוא כבני כושיים' לפרשת 'אחרי מות' כשהיו חלוקות 'אחרי' ו'קדושים', והביא ראייה ממה שכתב המרדכי וז"ל: "במנהגים מצאתי, כל פרשיות הסמוכות מפטירין הפטרה של אחרונה, חוץ מ'אחרי' ו'קדושים', כי אז מפטירים 'הלוא כבני כושיים' שהיא הפטרה של פרשה ראשונה, מפני שהפטרה של פרשה שנייה מדברת מתועבות ירושלים"¹², משמע מכאן ומוכח ש'הלוא כבני כושיים' לעולם מפטירין ל'אחרי מות'¹³.

תלמידו של מהר"ש, רי"א טירנא, הבין שקיימת רק דעה אחת בעניין זה, ולדבריו הסוברים אחרת אינן אלא טועים. וכך כתב בהקדמה לספר המנהגים¹⁴:

וגם כשחולקין 'אחרי מות' ו'קדושים', 'מטות' ו'מסעי', אין ידוע מה מפטירין, כי ראיתי קהילות שהפטירו 'התשפוט' ל'אחרי מות' לפי שבחומשים נמצא כך. אבל טעות גמור הוא כדפי' רש"י שם¹⁵ 'כל התועבות שבפרשת קדושים', ש"מ דשייך ל'קדושים'¹⁶, וכן משמע במרדכי. וכה"ג הרבה תיקנתי ענינים שלא נמצאו במנהגים ישנים¹⁷.

ובפנים הספר האריך רי"א טירנא וכתב את מה ששמע בדברי המרדכי¹⁸:
ולעולם מפטירין [הפטרה] השייכת לשנייה, חוץ מ'אחרי' ו'קדושים' שמפטירין ב'הלוא כבני כושיים' וכו' השייך לראשונה, ל'אחרי מות', ולא ב'התשפוט' כדמפרש"י שם, לפי שמיירי בתועבות ירושלים, כן משמע במרדכי. לכן כשהן חלוקות מפטירין ל'אחרי מות'

8. אינני יודע לאיזה ספר מנהגים כוונתו.
9. לענין המחלוקת בין הראשונים במה מפטירין בפרשיות מחוברות, ראה אנציקלופדיה תלמודית כרך י, ערך 'הפטרה'.
10. כך הוא הלשון בכל הגרסאות במהדורות המרדכי של מכון ירושלים, מלבד בגרסה אחת שיש בה שינויים זעירים.
11. מהד' כנרת, ירושלים תש"ע, ח"א, עמ' קיא (53), ענין ג.
12. עכ"ל המרדכי כפי שהובא לעיל בסמוך.
13. הלכות ומנהגי רבינו שלום מנוישטט, סי' תעז, מהד' ש"י שפיצר, ירושלים תשנ"ז, עמ' קמד.
14. ספר המנהגים לרבינו אייזיק טירנא, מהד' ש"י שפיצר, ירושלים תש"ס, עמ' א-ב.
15. ביחזקאל כב פסוק ז שהוא חלק מהפטרת 'התשפוט'.
16. מעניין שהביא ראייה מפירוש רש"י על יחזקאל להוכיח ש'התשפוט' היא הפטרת 'קדושים', כאשר בספר הפרדס רואים דווקא את ההיפך, כפי שהבאנו בתחילת המאמר.
17. אמנם ענין זה מופיע כאמור בספר מנהגיו של מהר"ש מנוישטט, רבו של בעל ספר המנהגים.
18. שם, מנהג של שבת, ד"ה למחר, עמ' כב.

'הלוא כבני כושיים', כן נ"ל עיקר כשהן חלוקות, וגם אם חל ר"ח אייר בשבת¹⁹ או ביום א'²⁰, אז בטילה הפטורה ד'אחרי מות', דהא מפטירין 'השמים כסאי' או 'מחר חודש' ל'אחרי מות', נ"ל דמפטירין ל'קדושים' רק 'התשפוט', דשייך ל'קדושים' כדפירשתי לעיל. שיטת המרדכי התקבלה להלכה אצל כל הפוסקים מאז תקופת הרמ"א ואילך, דהיינו שהפטרות 'הלוא כבני כושיים' היא הפטרת 'אחרי מות'. ובכל זאת, במרבית החומשים האשכנזיים הנמצאים בידינו מלפני עידן הדפו, מופיעה 'הלוא כבני כושיים' כהפטרת 'קדושים'.²¹ בטבלה הבאה מוצגים הנתונים (המספר שבסוגריים מציין למספר הסרט במכון לתצלומי כת"י בירושלים):

שנה	חומש	הפטרת אחרי	הפטרת קדושים
ד'תקצ"ט	וטיקן 14 (ס' 8591)	התשפוט	הלוא
כ	קמברידג', סט' ג'ונס קולג' A1 (ס' 12042)	הלוא	התשפוט
כ"ה	ברסלאו, בהמ"ל 9 (6) (ס' 46888)	הלוא	הלדרש אתי (יחזקאל כ)
מ"ו	לונדון, הספריה הבריטית 9401 (ס' 4906)	התשפוט	הלוא
נ	קופנהגן, הממלכתית HEBR 11 (ס' 5499)	התשפוט	הלוא
נ"ט	אוקספורד, בודלי Kennicott 136 (ס' 21017)	הלוא	התשפוט
לא מתוארך	לונדון, הספריה הבריטית 9403 (ס' 4911)	התשפוט	הלוא
לא מתוארך	לונדון, הספריה הבריטית 26878 (ס' 5063)	התשפוט	הלוא
ר"י-רל"ד	לונדון, הספריה הבריטית 27167 (ס' 5835)	הלוא ²¹	הלדרש אותי (יחזקאל כ)
שי"ז ²²	סביניטה	התשפוט	הלוא ²³
ע"א	פרמה, פלטינה 2046 (ס' 13129)	הלוא	התשפוט
ק"ב	פרמה, פלטינה 3083 (ס' 14388)	התשפוט	הלוא
קע"א	פרמה, פלטינה 2818 (ס' 13640)	הלוא	הלדרש אותי (יחזקאל כ)
	ירושלים, הספריה הלאומית 7024 ²⁴	חסר	הלוא ²⁴
נ"ט	פרינסטון, האוניברסיטה 136 (ס' 3147)	התשפוט	הלוא
לא מתוארך	פרמה, פלטינה 3227 (ס' 13932)	הלוא	התשפוט
לא מתוארך	וטיקן 15 ebr. (ס' 8592)	התשפוט	הלוא

19. דברים אלה תמוהים במקצת, שכן לפי מנהגנו (ומסתבר שכן היה גם סדר הקריאות בימיו של בעל ספר המנהגים) פרשת 'אחרי מות' לעולם אינה נקראת בראש חודש, שהרי אם ראש חודש אייר חל בשבת היא תהיה השבת השנייה אחרי פסח, ובשנה פשוטה קוראים בה לעולם פרשיות תזריע ומצורע, ובשנה מעוברת קוראים בה לעולם 'קדושים', וצ"ע.
20. בחו"ל נקראת פרשת 'אחרי מות' בערב ראש חודש כאשר אחרון של פסח חל בשבת.
21. הרב שריה דבליצקי (הנ"ל בהערה 7) טוען כי בכמחצית מכתבי היד מופיעה 'הלוא כבני כושיים' ל'אחרי', ובמחצית השניה היא מופיעה ל'קדושים'.
22. ההפטרה מתחילה בעמוד ח יא: 'הנה ימים באים' וגו'.
23. בדפוס.
24. מצוטט שם כמנהג האשכנזים, ולמנהג הספרדים מובא: יחזקאל סימן כ.
25. תחילת ההפטרה חסרה שם, אך קשה לשער שהם קראו פחות מכך.

לפי המנהג המקובל בכל הקהילות מזמן המרדכי עד היום (ומסתבר שכך היה גם בתקופת הגאונים), פרשות 'אחרי מות' ו'קדושים' מחוברות בכל שנה פשוטה, וממילא לדעה זו מפטירים ברוב השנים ב'הלוא כבני כושיים' בלבד, ולא ב'התשפוט'. אמנם בשנה מעוברת, בה קוראים את שתי הפרשות בנפרד, משמע מדברי המרדכי כי אין להימנע מלהפטיר ב'התשפוט' בפרשת 'קדושים' (א"כ הוא ראש חודש), וזאת גם אם מסיבה כלשהי לא הפטירו 'הלוא כבני כושיים' בפרשת 'אחרי מות', כגון שהיתה בערב ראש חודש והפטירו 'מחר חודש', או שהיתה בשבת הגדול ונהגו באותה קהילה להפטיר ב'וערבה'²⁶, וכן אם היה חתן בבית הכנסת והפטירו 'שוש אשיש'.

אוצר החכמה

הרמ"א ב'דרכי משה' (הארוך)²⁷ פוסק כדברי המרדכי שמפטירין 'הלוא כבני כושיים' ל'אחרי מות', וכך גם כאשר 'אחרי מות' ו'קדושים' מחוברות:

במרדכי פרק 'בני העיר', בשבת שיש בו פרשיות סמוכות לעולם המפטיר מפטיר באחרונה, וראבי"ה (מגילה סי' תקנז) כתב דמפטירין בפרשה ראשונה, ובמנהגים כתוב כל הפרשיות הסמוכות מפטירין באחרונה חוץ מ'אחרי מות' ו'קדושים' שמפטירין 'הלוא כבני כושיים' שהיא הפטרת 'אחרי מות', מפני שהפטרה השנייה מדברת בתועבות ירושלים, עכ"ל, וכן הוא במנהגים שלנו. ומשמע מדברי המרדכי שהפטרת 'אחרי מות' היא 'הלוא כבני כושיים', וא"כ אף כשהם חלוקים 'אחרי' ו'קדושים' מפטירין 'הלוא כבני' ל'אחרי' ו'התשפוט' ל'קדושים', וכן הוא במנהגים שלנו, ודלא שכתוב בחומשים ההיפך.

מבואר אפוא שגם בימיו היה כתוב בחומשים ש'התשפוט' היא הפטרת 'קדושים' ולא הפטרת 'אחרי', וגם הוא, בעקבות בעל המנהגים, הגדיר זאת כטעות. המחלוקת לגבי מה מפטירים ל'אחרי' ומה מפטירים ל'קדושים' כשהן נפרדות היא בין המרדכי ומנהגי רי"א טירנא מצד אחד, לבין החומשים מצד שני, ואין בדברי הרמ"א שום אזכור לכך שהמנהג המובא בחומשים הוא זה שיצא כאמור מבית מדרשו של רש"י.

זאת ועוד, הרמ"א מעתיק את שהבאנו לעיל מספר המנהגים שהביא המרדכי, שהסיבה לכך שכאשר פרשות 'אחרי מות' ו'קדושים' מחוברות מפטירים בהפטרת 'אחרי מות' על אף שהיא הפרשה הראשונה, היא מפני שמעדיפים להימנע מלהפטיר בהפטרת קדושים בה מוזכרות תועבות ירושלים'.

אמנם ר' מרדכי יפה (לבוש החור סי' תצג ס"ד) חלק על רבו הרמ"א, וטען שאין לשנות מהכלל שלעולם מפטירין באחרונה:

לפרשת 'אחרי מות' מפטירין בתרי עשר בעמוס 'הלוא כבני כושיים אתם לי', והוא שייך לפרשה זו מפני שבזו הפרשה הזהירה התורה 'כמעשה ארץ מצרים לא תעשו' וגו' (ויקרא יח יג), וכתיב 'ולא תקיא הארץ אתכם בטמאכם אותה' (שם פסוק כח), ובימי עמוס עשו כמעשה דכושים שהם אחיהם של מצרים, דכתיב 'ובני חם כוש ומצרים' וגו' (בראשית י ו), ובא הנביא והוכיחם על זה שאם לא ישובו תקיא הארץ אותם, דכתיב 'והניעותי בכל הגוים את בית ישראל כאשר ינוע בכברה' וגו' (עמוס ט ט).

26. כבר בתקופת המרדכי נהגו קהילות רבות באשכנז להפטיר 'וערבה' בשבת הגדול, כפי שרואים ממנהגי ר' חזקיה ממגדבורג (בכתב יד) אשר הביא שיש מפטירין 'וערבה' בכל שבת הגדול, ויש שמפטירין בה רק אם

היא חלה בערב פסח.

אוצר החכמה

115792

27. אורח סי' תכח.

לפרשת 'קדושים' מפטירין ביחזקאל 'ואתה בן אדם התשפוט' וגו', והיא מעין הפרשה, שהוכיחם הנביא שעברו על כל התועבות שהזוהרו עליהם בפרשה זו. וכשהן כפולים, כתוב במנהגים ובמרדכי שמפטירין 'הלוא כבני כושיים', ואפשר שטעמו הוא, אע"פ שבשאר פרשיות כפולים נהגו להפטיר בהפטרה השייך לשנייה, בכאן נהגו להפטיר בראשונה, מפני שהיא כוללת כל הנזכר בשתי הפרשיות, וגם שיגאלנו ממנה אחר ההקאה, דכתיב 'ביום ההוא אקים את סוכת דוד הנופלת' וגו' (שם פסוק יא).

זה כתבתי לפי מה שהוא במנהגים שלנו, וכן הוא במרדכי פרק 'בני העיר', אבל נ"ל דהכא והתם טעות סופר הוא לפי ההקדמה שהקדמנו בטעמא דלעולם מפטירין בשנייה משום דסליק מיניה, ואם כן מאי שנא כפולין דהכא מכל הכפולין בשנה דמפטירין בשנייה, על כן אומר אני דודאי למדין מן הכלל הזה דלעולם מפטירין בשנייה גם באלו השניים, ר"ל ב'אחרי מות' ו'קדושים', כמו בכל השאר, דמאי שנא, והיינו דמפטירין ב'התשפוט' כשהן כפולין – כמו בשם חלוקים, דמפטירין 'התשפוט' ל'קדושים', דנ"ל שע"י טעות הדפוסים בחומשים נפל טעות אחר בפי הבריות ועל ידי זה נפל טעות בדפוס המנהגים והמרדכי, והא זה כבר ידעת, שכתב בעל המנהגים בהקדמתו שטעות נפל בחומשים שכתבו והדפיסו 'התשפוט' ל'אחרי מות', והוא שייך ל'קדושים', וכן תיקן הוא וסידר לומר 'כבני כושיים' ל'אחרי' ו'התשפוט' ל'קדושים', והכלל הנמסר שלעולם מפטירין בכפולים בשנייה נמסר על כולם בשווה, ומה שנמסר על פי המנהגים והמרדכי 'חוץ מבאחרי מות וקדושים' – הוא נמסר על החומשים, שנדפס 'התשפוט' ל'אחרי מות' שהיא הראשונה, ועכשיו שכבר נתקן המנהג ונתפשט ע"פ מהר"א טירנא לומר 'כבני כושיים' ל'אחרי', וכלל הראשון שנמסר להם דלעולם מפטירין בשנייה חוץ מ'באחרי מות' ו'קדושים' נשאר בידם, והם סבורים שהכלל ההוא נמסר על המנהג של עכשיו, וסוברים שר"ל שב'אחרי' ו'קדושים' יפטירו 'כבני כושיים', ופשט המנהג המוטעה ההוא לומר 'כבני כושיים' כשהם כפולים, אבל נ"ל שאינו אמת, כי הכלל של 'חוץ מאחרי וקדושים' הנאמר לא נמסר אלא על החומשים שהיה כתוב בהם 'התשפוט' ל'אחרי מות', והכלל לא נמסר אלא על סתם 'חוץ מאחרי וקדושים' ותו לא, והם הגיהו המרדכי והמנהגים והדפיסו בפירוש 'חוץ מן אחרי וקדושים שמפטירין בבני כושיים', ואינו אמת, וזה נראה לי פשוט, ואי אישר חילי אבטל המנהג 'כבני כושיים' לומר 'התשפוט' גם בכפולין.

גם הלבוש טוען שמה שמופיע בחומשים הוא טעות, אלא שלדעתו טעות זו גרמה שהמדפיסים שלחו ידם במרדכי ובספר המנהגים. אמנם הגרסה שלפנינו מופיעה בכל כתיבי היד של המרדכי (לפי המרדכי שבהוצאת מכון ירושלים), וקשה לפרנס את טענתו שהמדפיסים טעו ועירבו את דבריהם בדברי המחבר. ויותר קשה להבין את טענת הלבוש על ספר המנהגים, שכן אם ספר המנהגים מודיע שיש להפטיר 'הלוא כבני כושיים' ל'אחרי' לאפוקי מן הטעות שבחומשים, כיצד ניתן לומר שדעתו היא שיש לקרוא הפטרת 'אחרי' כשהן מחוברות, והתכוון למנהג המוטעה שהוא עצמו הפריך בהקדמתו?

בשנת שנ"א, שנה אחת לאחר שהוציא ר' מרדכי יפה את ספרו, הדפיס ר' משה מת את ספרו 'מטה משה', בו הגיב לדברי הלבוש:

כתב מהרא"ש במנהגיו וז"ל, לעולם כשיש שני סדרות יחד מפטירין בשנייה, חוץ מ'אחרי מות' ו'קדושים' שמפטירין 'הלוא כבני כושיים' שהוא נרשם ל'אחרי מות', לפי ש'התשפוט'

מיירי בתועבות ירושלים ששייך ל'קדושים', וכשחולקים 'אחרי מות' ו'קדושים' מפטירין 'הלוא כבני כושיים' ל'אחרי מות' ו'התשפוט' ל'קדושים', דאوتן תועבות שנאמרו בפרשת 'קדושים' נזכרו גם כן ב'התשפוט' כדפרש"י, וכן משמע במרדכי, וכן נ"ל. וקשה, משום דשייכא ל'קדושים' לא יאמרו אותה? ולמה יגרע מכל הפטרות דמפטירין בשנייה, במאי דסליק פתח, ואף אם לא שייכא רק לשנית?

והשיב לי חכם אחד, לפי שאותה הפטרה השייכים ל'קדושים' מדברת בתועבות ירושלים, לא בשל כל ישראל, לכן דוחין הא דסליק פתח ואומרים אותה שהיא כוללת לכל ישראל, אמנם כשהן חלוקות אומרים כל אחד השייכים לפרשה הנקראת באותה שבת.

ולוי נראה, הואיל ויש באותו שבת שתי הפטרות, הגון הוא להניח ממה שיש בהו הזכרת תועבות ירושלים ולהפטיר באחרת, מדאיתא במגילה סוף פרק 'הקורא עומד', מעשה באדם אחד שהיה קורא (פי' מפטיר) למעלה מר' אליעזר (פי' לפניו) 'בן אדם הודע את ירושלם תועבותיה', וכן כתוב מפורש בירושלמי שהתחיל להפטיר לפניו כן, אמר לו, עד שאתה בודק בתועבות ירושלים צא ובודק בתועבות אמך, ובדקו אחריו ומצאו בו שמץ פסול, ובירושלמי מפורש שנמצא ממזר. וא"ת ואיך מפטירין כשהם מחולקים, וי"ל אין הקפדה אלא כשיש אחרת עמה ושתייהם לפנינו שנפטיר באחת משתייהם, נניח משל תועבות ירושלים לכבודה ונפטיר באחרת, אמנם כשאין אלא היא לבדה, דמענין הסדר היא - אין הקפדה, ונפטיר בה ואין בכך כלום.

וכן הוא במרדכי בפרק בני העיר וז"ל, כל פרשיות הסמוכות מפטירין של אחרונה, חוץ מ'אחרי מות' ו'קדושים' שאז מפטירין 'הלוא כבני כושיים' שהיא הפטרה של פרשה ראשונה, מפני שההפטרה של פרשה שנייה מזכרת מתועבות ירושלים, עכ"ל, הרי כתב בהדיא דהעיקר דאין מפטירין בשנייה מפני שמזכרת מתועבות ירושלים ותו לא, ולא כתב 'בתועבות ירושלים ששייך לקדושים' כמו שכתוב במנהגים, כי עיקר הטעם שלא להזכיר מתועבות ירושלים וכו', מילות 'ששייך לקדושים' הכתובים במנהגים טעות ומיותרים הם, שהרי עיקר יסודו בנוי על המרדכי כאשר העיד בעצמו, ושם אינם.

וכתבתי זאת לאפוקי דעת חכם אחד כתב בספרו נדפס מחדש כי מנהג טעות הוא, ולבי אומר שאין לשבש ספרים חדשים גם ישנים, ומנהג ותיקים הוא, וממנה לא תזוז.²⁸

המטה משה מצטטת חילה את מהרא"ש²⁹ ולהבנתו רוח אחרת במקצת היתה עמו, היינו שלדעתו אין שום ענין לדלג על הפטרת 'התשפוט' מחשש הזכרת התועבות הכתובות בה, אלא שלא קוראים אותה כש'אחרי' ו'קדושים' מחוברות רק מפני שאותן תועבות שייכות רק לפרשת קדושים ולא ל'אחרי מות', ואילו 'הלוא כבני כושיים' שייכת לשתי הפרשות כאחת.

לא זו בלבד, אלא ש"חכם אחד" (המצוטט ראשון בפסקה) תירץ באזני המטה משה שלא מפני שיש להימנע מלקרוא מתועבות ירושלים, לכן נשתנו פרשות אלה משאר הפרשות המחוברות ועדיף לקרוא בהן את 'הלוא כבני כושיים' שהיא הפטרת הפרשה הראשונה, אלא אדרבא, עדיף לבחור בהפטרה המדברת על תועבותיהם של כלל ישראל ולא עוסקת דווקא באלו של בני ירושלים.

28. מטה משה, סימן תנד.

29. כנראה הכוונה למהר"ש מנוישטט שהביא את דברי המרדכי.

ככל הנראה דבריהם של מהרא"ש ושל אותו חכם מבוססת על כך שנדחתה דעתו של רבי אליעזר שאין לקרוא בתועבות ירושלים, כאמור, כך שאין מקום להימנע מלקרוא את הפטרת 'התשפוט', וממילא כדי ליישב את המנהג לפיו קוראים דווקא את הפטרת 'אחרי מות' כשהפרשות מחוברות, נזקקים לתירוץ אחר.

לעומת זאת, המטה משה עצמו סובר כדברי המרדכי וכדעת הרמ"א, ומסביר שאכן אין אנו פוסקים להלכה כדעת רבי אליעזר שגער במי שקרא לפניו 'בן אדם הודע את ירושלים תועבותיה', לכן איננו נמנעים מלהפטיר גם ב'התשפוט' בעתה ובזמנה בפרשת קדושים, אלא שכאשר ישנן לפנינו שתי הפטרות, כלומר שהן שתי פרשות מחוברות, או אז עדיף להימנע מהפטרה שעוסקת בתועבות ירושלים. בכך דוחה המטה משה את דברי הלבוש שטען כי הספרים השתבשו בסיבת הטעות שנפלה בחומשים, והוא מקיים את דברי ספר המנהגים והמרדכי, לפיהם יש לקרוא 'הלא כבני כושיים' כשהפרשות מחוברות.

מאוצר החכמה
115792

במהדורה השלישית של ספר לבוש החור התייחס ר' מרדכי יפה להשגת בעל מטה משה עליו, והשיב לדבריו בחריפות ובאריכות, כאשר תורף דבריו הוא להראות כי דעת רבי אליעזר, שנדחתה מן ההלכה, אינה קשורה כלל להפטרות 'התשפוט', שהרי רבי אליעזר אמר רק שאין מפטירין ב'הודע את ירושלים תועבותיה', הפטרה שלא נהגו בה כלל בקרב בני אשכנז, והיא ביחזקאל פרק ט"ז, ואילו 'התשפוט' היא בפרק כ"ב, ולא עוד אלא שאין טעמו של רבי אליעזר מבוסס על כך שהפטרה זו מכילה תוכחות לבני ירושלים באופן פרטי, שאז היה מקום לומר כי גם 'התשפוט' בכלל זה, דכתיב בה 'התשפוט' התשפוט את עיר הדמים והודעתה את כל תועבותיה', אדרבא, אין שום מניעה לכולי עלמא לקרוא הפטרות הכוללות תוכחות חריפות הן לירושלים והן לכלל ישראל, אלא שפסוקי 'הודע את ירושלים' נוגעים דווקא לייחוסם של ישראל לגנאי, כדכתיב שם 'אביך האמורי ואמך חתית', לכך סבר רבי אליעזר שאין לקרואם, וכפי שמוכח מכך שכאשר גער באותו אדם אשר קרא הפטרה זו, אמר לו רבי אליעזר 'עד שאתה בודק בתועבות ירושלים בדוק בתועבות אמך', ולא אמר לו לבדוק בתועבות מעשיו הרעים שלו, והיינו שכוונתו היתה דווקא אל עניין זה של גנות הייחוס, ועי"ש עוד אריכות בזה.

טענתו של הלבוש שטעות נפלה בספרים, וכי לא היתה כוונת המרדכי וספר המנהגים להורות כי יש לקרוא את 'הלא כבני כושיים' כשהפרשות מחוברות, נדחתה גם על ידי הב"ח³⁰ :
...וכך נוהגין, ודלא כבעל הלבושים שכתב דטעות נפלה בספרי המרדכי ובספרי המנהגים, כי מי ישמע לו לדבר הזה, לשנות מנהג אבותינו ולהטעות הספרים על פי אומד הדעת כשלא מצא היפך זה בספרי הקדמונים שבידינו.

נמצא אפוא שפרט לבעל הלבושים, כל הפוסקים שהתייחסו לענין זה אחרי תקופת בעל תרומת הדשן פסקו שיש להימנע מלקרוא 'התשפוט' ל'אחרי מות' ו'קדושים' כשהן מחוברות, ויש לקרוא 'התשפוט' רק לפרשת 'קדושים' כשהפרשות נפרדות³¹.

ומן הצד השני חומשים רבים, גם כאלה השייכים לעידן הדפוס, הציגו את 'התשפוט' כהפטרות

30. או"ח תכח.

31. אמנם בזה גם הלבוש מודה, שהרי קריאת 'הלא כבני כושיים' ל'אחרי מות' ו'התשפוט' ל'קדושים' כשהן נפרדות היא גם לפי דעת הלבוש, ואשר ע"כ כתב בעל המחצית השקל (או"ח תכח ס"ק י) כי כשהפרשות נפרדות אין מחלוקת, וכ"ע מודים שקורין בפרשת 'אחרי מות' 'הלא כבני כושיים', וב'קדושים' 'התשפוט'.

'אחרי' ואת 'הלוא כבני כושיים' כהפטר 'קדושים', וכן מדפיסים רבים כך עד ימינו אלה, ובוה שימרו, במודע או בטעות, את שיטת רש"י ודעימיה³².

עתה יש לעמוד על הבדל מהותי שיש בין דעות המרדכי, הר"י מטירנא, הרמ"א והב"ח, לבין סדר ההפטרות הנהוג היום. כפי שהזכרנו לעיל, בכל הקהילות מאז תקופת הגאונים מחברים את פרשות 'אחרי מות' ו'קדושים' בכל שנה פשוטה, וכתוצאה מכך לא קוראים את 'התשפוט' שהיא הפטרת 'קדושים' ברוב השנים, אך מכל מקום עולה מדברי ספר המנהגים כי במרבית השנים המעוברות הפטרה זו אכן נקראת, וכי אין קוראים אותה בשנה מעוברת רק כשפרשת קדושים עצמה חלה בראש חודש.

ואילו היום המנהג הוא להימנע מלקרוא את הפטרת 'התשפוט' לא בשנים פשוטות בלבד, כי אם פעמים רבות גם בשנים מעוברות, דהיינו כשפרשת 'אחרי' חלה בערב פסח או בער"ח אייר, וישנן גם קהילות בהן לא קוראים אותה לעולם.

מקור שינוי זה ככל הנראה בקהילת פרנקפורט דמיין בסביבות שנת תק"ל, כאשר מדפיס בשם קלמן פוזנא³³ הוציא לאור סדר הפטרות שבדף השער שלו נמצאת התנצלות על הדפסתו:

הנה ראיתי בכמה מקומות אשר הייתי שמנהג ק"ק פ"פ יע"א בסדר הפטרות אחזו בידיהם, ומתוך ריחוק או שאר סיבות המונעות שכחו מנהג אבותיהם, ולקחו מן הבא בידם והתחילו לריב, זה אומר בכה וזה אומר בכה, עד אשר לא נמצא אחד בעיר ושנים במשפחה להכריע, גלל כן נתעוררתי ה"ק קלונימוס קלמן פוזנא מק"ק אופנבאך להביא תחת מכש הדפוס סדר הפטרות מהעתקת התורני המנוח הר"ר אהרן מעץ זצ"ל, חד מיושבי דק"ק פ"פ דמיין יע"א, כפי מנהג דק"ק פ"פ דמיין יע"א, למצוא המבוקש בנקל.

בסדר הפטרות דנן מופיע כדעת ספר המנהגים והמרדכי, שהפטרת 'אחרי מות' היא 'הלוא כבני כושיים' והפטרת 'קדושים' היא 'התשפוט', וכן שכאשר הפרשות מחוברות קוראים את הפטרת 'אחרי', 'הלוא כבני כושיים'. אלא שנדפס שם גם דבר חידוש, שגם כאשר הפרשות נפרדות, אך פרשת 'אחרי' חלה בראש חודש³⁴ או בער"ח, וממילא הפטרתה נדחת מפני 'השמים כסאי' או 'מחר חודש', אזי יש להפטיר בשבוע הבא בפרשת 'קדושים' דווקא את הפטרת 'אחרי', 'הלוא כבני כושיים', ולא מפטירים כלל את 'התשפוט' באותה שנה.

כאמור זהו המקום הראשון בו מצאנו חידוש זה, כאשר בספר 'נוהג כצאן יוסף'³⁵, האוסף את מנהגי ק"ק פרנקפורט, שיצא לאור ע"י ר' יוסף יוזפא קשמן סג"ל בשנת תע"ח, כחמישים שנה לפני סדר ההפטרות הנ"ל, אין זכר לכך, רק נאמר שם בפשטות כדעת המרדכי וסיעתו ושלא כדעת הלבוש, מבלי לציין כי ישנו מקרה בו יש לקרוא בשנה מעוברת את הפטרת 'הלוא כבני' בפרשת קדושים.

32. אמנם הלבוש בהגהתו טען "דכבר נתקן הטעות", אך אנו רואים כאמור חומשים מכל התקופות אשר קבעו את מקומה של 'התשפוט' אחרי פרשת 'אחרי' ושל 'הלוא' אחרי פרשת 'קדושים'.

33. גם אביו נקרא קלמן פוזנא, וככל הנראה הוא נפטר קודם לידת בנו. ראה יעקב קאפל דושינסקיא, 'ספר מזכיר נשמות', הצופה לחכמת ישראל, ח (תרפ"ג), עמ' 140.

34. ראה לעיל הערה 16 שלפי מנהג סדר הפרשיות שלנו זה לא יתכן.

35. דפו"ר האנוני תע"ח, דף סב ע"א.

אמנם במחזור רעדעלהיים לחג השבועות (נדפס בתקצ"ב)³⁶ פקפק על קביעת סדר ההפטרות של ר' קלמן פוזנא, וכתב על דבריו בעניין הפטרות חג השבועות כי 'זה שיבוש גדול מאוד, ועוד שם שיבושים כאלה בסימני יתר ההפטרות, לכן אין לסמוך עליו כלל וכלל', עיי"ש. אך בספר דברי קהלת מאת ר' שלמה זלמן גייגר, אשר תיעד גם הוא את מנהגי ק"ק פפד"מ ויצא לאור בשנת תרכ"ב, כתב בפירושו כדברי סדר ההפטרות, שאם בפרשת 'אחרי' נאמרה הפטרת 'מחר חודש', אזי בפרשת 'קדושים' מפטירים 'הלוא כבני כושיים'³⁷.

אמנם אותם מקורות מפרנקפורט שחידשו שלעתיים מפטירים 'הלוא כבני כושיים' בפרשת 'קדושים' כשהיא נקראת בגפה, ציינו כאמור רק את המקרה בו פרשת 'אחרי' חלה בערב ראש חודש, ולא התייחסו למקרה בו היא נקראת בשבת הגדול. הסיבה לכך היא שבפרנקפורט לא נהגו להפטיר כלל 'וערבה' בשבת הגדול, בין אם שבת זו חלה בערב פסח ובין אם לא, כפי שכתב במפורש בעל 'דברי קהלת'³⁸, וכן משמע משתיקתו של בעל סדר ההפטרות אשר לא הביא כלל את הפטרת 'וערבה'.

מספר שנים לפני הופעת הספר 'דברי קהלת' יצאו לאור בשתי מהדורות שונות הגהות רבי עקיבא איגר על השו"ע. למרות מאמציו של הגאון להוציא לאור בחייו, הגהות חשובות אלו נדפסו רק כעשרים שנה לאחר הסתלקותו, בשנת תרכ"ב, כאשר המהדורה הראשונה שלהן נדפסה כספר בפני עצמו, והשניה נדפסה עם השו"ע ונושאי כליו. בשתי המהדורות מצדד רע"א לפסוק כדן האמור בלשון 'נראה':

נראה דהוא הדין אם שבת פרשת 'אחרי' היה ערב ראש חודש, ומפטירין 'מחר חודש' – מפטירין פרשת 'קדושים' 'הלוא כבני כושיים'.

איננו יודעים אם רע"א ידע או ראה את סדר ההפטרות של ר' קלמן פוזנא, שכן לא מצינו שהביא דבר משמו, אך יתכן לומר שלקח דברים אלה משם, ורגלים לדבר, שכן כמו ר' קלמן פוזנא גם רע"א לא התייחס למקרה בו נקראת פרשת 'אחרי' בערב פסח, וזאת על אף שבשעה שהוא כיהן ברבנות בפוזנא מנהגה היה להפטיר 'וערבה' בשבת הגדול, גם אם חלה בה פרשת אחרי, וכפי שאנו רואים בפנקס בית הכנסת הישן דק"ק פוזנא:

אף אלו³⁹ אינם נדחים מפני חתונה הואיל והם נמצאים בתלמוד⁴⁰, חוץ מהפטרות שבת הגדול, קורין מתחילה הפטורת שבת הגדול ואח"כ מתחילין 'שוש אשיש' עד 'אלקין'.

ניתן אמנם לומר שרע"א לא הזכיר את הפטרת 'וערבה' בהערתו מפני שהיא איננה נזכרת בשו"ע או ברמ"א, עליהם סובכות הגהותיו, וכן יתכן שלא רצה להזכירה מפני שישנם מנהגים רבים לפיהם אין מפטירים כלל 'וערבה' כאמור, או שמפטירים אותה רק בעתים מסוימות, ותפס את 'מחר חודש' שהיא לכולי עלמא, אך אפשר גם כאמור שמה שלא הזכירה הוא מפני שלקח את דבריו מסדר ההפטרות של ר' קלמן פוזנא.

36. דף מח ע"א.

37. עמ' 444.

38. עמ' 455, וראה גם בנוהג כצאן יוסף.

39. דחינו הפטרות ארבע הפרשיות, תלתא דפורענותא, שבע דנחמתא, ושבת טובה.

40. כנראה השימוש במונח 'תלמוד' כאן כולל את הפסיקתא דרב כהנא שבה המקור לתלתא דפורענותא ושבע דנחמתא.

כמו כן ראינו שעורכו של מחזור רעדלהיים קרא תגר על סדר ההפטרות וטען כי הוא משובש מראשו ועד סופו, וגם בענייננו, בהתייחסות סדר ההפטרות להפטרות 'השמים כסאי' בפרשת 'אחרי', עמדנו על מה שנראה כשיבוש מה, שהרי פרשת 'אחרי' איננה חלה בראש חודש לעולם, ויתכן אפוא שרע"א לא רצה לייחס את דבריו למקור הנחשב למפוקפק.

על כל פנים, קריאת 'הלוא כבני כושיים' לפרשת 'קדושים' כשלא הפטירה בפרשת 'אחרי' לא היתה מנהג מחייב, אשר על כן הוציאה הגאון כאמור בלשון 'נראה', וכפי שמוכח גם מהעדרו של פרט זה מפנקס הקהילות:

הפטרות 'אחרי': 'הלוא כבני כושיים' עד 'אמר ה' אלקיך'. נ"ב: אם חל ר"ח אייר באחד בשבת אומרים 'מחר חודש', דהיינו בשנת העיבור. הפטרות 'קדושים': 'ואתה בן אדם' עד 'וידעת כי אני ה'". נ"ב: כשקורין שתי פרשיות מפטירין באחרונה, לבד מ'אחרי' 'קדושים', ומפטירין 'הלוא כבני כושיים' שהיא שייכת ל'אחרי מות'.

דברים אלה מקבלים משנה תוקף מכך שבמקומות אחרים בפנקס מופיעים שינויים המבוססים על פסקיו של רע"א⁴¹, ואילו כאן לא הנהיג הגאון לשנות מן המנהג המקובל.

אם כנים דברינו נמצא שלמנהג זה, גם לפי מה שנפסק כאמור שהפטרות 'קדושים' היא 'התשפוט', מכל מקום בקהילות בהן מפטירים 'וערבה' בשבת הגדול בכל שנה, מפטירים 'התשפוט' בפרשת 'קדושים' רק לעתים רחוקות, דהיינו רק בשנים מעוברות בהן פרשת 'אחרי' איננה חלה בערב ראש חודש וגם לא בשבת הגדול⁴².

במשנה ברורה מביא את דבריו של רע"א, אך גם הוא איננו מרחיב בכך ואיננו מתייחס למקרה בו פרשת 'אחרי' נקראת בשבת הגדול, והראשון אשר אצלו אנו מוצאים התייחסות מפורשת המתאימה את השיטה למנהג הנפוץ לפיו מפטירין 'וערבה' בשבת הגדול, הוא ר' משה פיינשטיין בתשובותיו⁴³.

קשה לקבוע עד כמה התקבלו בפועל פסקיהם של כל אותם ראשונים ואחרונים, המרדכי והמנהגים, הרמ"א הב"ח והמשנה ברורה, שכן עד ימינו אלה חומשים רבים יוצאים כאמור לאור באופן שהפטרות 'התשפוט' נדפסת לפרשת 'אחרי מות' ו'הלוא כבני כושיים' לפרשת 'קדושים'. ממילא, בתוספת העובדה שמנהג פרנקפורט קנה לו שכיחה אצל קהילות רבות, כך שמפטירים את 'הלוא כבני כושיים' לפרשת 'קדושים' גם כשהפרשות מחוברות, גם כשפרשת 'אחרי' נקראת בער"ח

אוצר החכמה
115792

41. ראה ש"ק מירסקי, 'פנקס בית הכנסת הישן דק"ק פוזנא', תלפיות, ו, א-ב (ניסן תשי"ג); לדוגמא: רע"א מעיד שהוא הנהיג שיאמרו 'מזמור שיר ליום השבת' אחרי 'כל נדרי' ביוה"כ שחל להיות בשבת (עמ' 267), וכן שהנהיג שיאמרו הקהל פרשת התמיד במנחה ביוה"כ אחרי קריאת התורה ולפני שמתחיל הש"ץ קדיש (עמ' 270). הוא הנהיג גם שהתוקע יאמר בקול רם קודם הברכות "הריני מוכן לקיים מצות עשה של תקיעת שופר אשר ציונו הבורא יתברך שמו, ככתוב 'יום תרועה יהיה לכם', והריני מכוין להוציא רבים ידי חובת מצות עשה זו", וגם הנהיג שלא לומר שום 'יהי רצון' בין סדר תקיעה אחד לחבירו, לא התוקע ולא הציבור, רק אחר שתקע כל הסדרים יאמר 'יהי רצון' ויכלול בו כל הסדרים (עמ' 271).

42. אמנם זה דווקא בחו"ל כאמור, שכן בא"י פרשת 'אחרי' איננה חלה לעולם בער"ח. ראה בטבלה בתוך מאמרו של הרב שטראלי (הנ"ל בהערה 1), עמ' צז, ושם בעמ' צה לגבי לוח ההפטרות לפי השנים.

43. אגרות משה, או"ח, א, סי' לו. התשובה איננה מתוארכת.

וגם כשהיא נקראת בשבת הגדול – ניתן לומר במידה רבה כי אותה מחלוקת ששררה בין החומשים לבין הפוסקים לפני כשבע מאות שנה שוררת גם כעת⁴⁴.

המנהג בימינו

כאמור, עדיין נדפסים חומשים רבים בהם מופיעה 'התשפוט' כהפטרות 'אחרי' ו'הלוא כבני כושיים' כהפטרות 'קדושים', וחומשים אחרים אשר נדפס בהם ההפך, אלא שלא ניתן להסיק מכך דבר, וכפי שראינו שכבר בתקופת הראשונים חלקו הפוסקים על מסדרי החומשים בעניין זה. מכל מקום, מדברי המשנה ברורה שהתקבל כפוסק אחרון ברוב תפוצות ישראל, ואשר הביא כאמור את דברי רע"א כלשונם, ניתן היה להסיק כי על כל פנים בשנה מעוברת בה שתי הפרשות 'פנויות', כלומר שאף אחת מהן איננה חלה בשבת הגדול, בער"ח או בר"ח, יש להפטיר בפרשת 'אחרי' את 'הלוא כבני כושיים' ובפרשת 'קדושים' את 'התשפוט'. אמנם, על אף שלא מצינו כדבר הזה בדברי שום פוסק ראשון או אחרון, בספר 'דברי השקפה' מאת רי"ד סולובייצ'יק הובא כי מנהג ליטא הוא שלא להפטיר ב'התשפוט' כלל וכלל, רק לכפול את הפטרת 'הלוא כבני' בשתי השבתות, ונאמר שם שמנהג זה הוא "על דעתם של הרבה פוסקים, הרבה אחרונים"⁴⁵. זהו המקור היחידי שמצאתי למנהג זה בחו"ל, כאשר בירושלים ישנן עדויות שבמניין של ר' שמואל סלנט בשנת תרס"ב הפטירו 'הלוא' גם ל'אחרי' וגם ל'קדושים', וכי כך נהגו בשנת תש"ג אצל רי"מ חרל"פ, וכן בבתי כנסיות רבים בירושלים⁴⁶. לעומת זאת, דעת הרב טוקצ'ינסקי היא שבשנה ששתי הפרשות פנויות מהפטרות אחרות יש להפטיר 'התשפוט' ל'אחרי' ו'הלוא כבני כושיים' ל'קדושים'. וזאת בשל טענה מחודשת, שמה שכתבו הפוסקים ש'הלוא' היא הפטרת 'אחרי' היתה כוונתם רק לשנים בהן חלה פרשת 'קדושים' בער"ח או בר"ח, אך כשגם פרשת 'קדושים' פנויה יש להפטיר כאמור דווקא 'התשפוט' ל'אחרי' ו'הלוא כבני כושיים' ל'קדושים', כדי לא לסיים בתועבות ירושלים⁴⁷, וכך נדפס גם בלוח עזרת תורה הנפוץ בארה"ב.⁴⁸

לסיכום. ישנן שתי מסורות בקהילות אשכנז לגבי איזו הפטרה מפטירין ל'אחרי' ואיזו

44. ראה לוח 'עזרת תורה' לשנת תש"ל (לוח זה היה נפוץ מאד בארה"ב). אותה שנה היתה זח"ג מעוברת, 'התשפוט' מופיעה שם כהפטרות 'אחרי', ו'הלוא כבני כושיים' כהפטרות 'קדושים'.

45. דברי השקפה, מהדורת תשנ"ב עמ' 88-91. רי"ד גדל בעיר חסלביץ והיה שם עד שנת תר"פ. בשנת תרע"ט 'אחרי' ו'קדושים' היו פנויות מהפטרות אחרות, ובשנתיים שקודם לכן חלה 'אחרי' בשבת הגדול אך לא בער"פ, וחסלביץ היתה עיר עם הרבה חסידי חב"ד שנהגו להפטיר וערבה רק בער"פ, כך שיתכן שגם באותן השנים הפטירו 'הלוא כבני כושיים' ל'אחרי'. אמנם הרב מאיר סטלביץ שהיה גם הוא רב בחסלביץ ואח"כ בשכונת זכרון משה בירושלים, כתב במאמרו 'ברור בדין הפטרות אחרי מות וקדושים במחוברים ונפרדים', תבונה, ג (תש"ג), עמ' קלד שיש להפטיר 'הלוא כבני' ל'אחרי' ו'התשפוט' ל'קדושים', ולא הזכיר מנהג לכפול את הפטרת 'הלוא'. אינני יודע מי הם אותם פוסקים אחרונים אשר פסקו בליטא לדברי רי"ד שיש לכפול אותה.

46. כל זה הובא בחוברתו של הרב שמואל הכהן וינגרטן, ההפטרות של פרשת 'אחרי' ופרשת 'קדושים': באיזה מהן קוראים?, ירושלים תש"ל.

47. ראה מאמרו של הרב שריה דבליצקי (הנ"ל בהערה 7), ובחוברת של הרב וינגרטן הנ"ל.

48. שנת תש"ל. יש להעיר שבחומש סטון של הוצאת ארטסקרול מופיע כדברי המשנה ברורה ש'הלוא כבני כושיים' היא הפטרת 'אחרי', אך נכתב שם שמפטירים אותה גם ל'קדושים' כששתי הפרשיות פנויות מהפטרות מיוחדות, כמנהג ליטא הנ"ל.

ל'קדושים'⁴⁹, והגם שישנם ראשונים מאוחרים שסברו שהמפטיר 'התשפוט' בפרשת 'אחרי' אינו אלא טועה, עד ימינו אלה נמצאים מי שטוענים אחרת, וכדעתם נדפס בכמה וכמה חומשים. ככל הנראה בהשפעת מנהגי פרנקפורט, גם אותם שסברו להלכה כדעת רוב הראשונים ש'הלוא כבני כושיים' היא הפטרת 'אחרי' הפטירו בה מכורח המציאות פעמים רבות בפרשת 'קדושים', ואחרי שהפטרה זו הפכה בפועל במרבית המקרים להיות שייכת גם לפרשת 'קדושים', היו כאלה שחדלו מלהפטיר ב'התשפוט' מכל וכל. ומאידך גיסא היו שייחסו את 'הלוא כבני' דווקא ל'קדושים' ולא ל'אחרי', והם מפטירים כנדפס בחומשים רבים את 'התשפוט' דווקא בפרשת 'אחרי', כפי שהיה ככל הנראה המנהג בוורמזא ובמגנצא בתקופתו של רש"י.

49. כך ניסח הרב שריה דבליצקי.